

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīgā

2024. gada 16. septembrī

Nr. 378

Saeimas Prezidijam

Latvijas sabiedrībai ir svarīgi, lai valstij un pašvaldībām piederošo kapitālsabiedrību pārvaldība būtu efektīva un pārredzama, kā arī to valdes un padomes locekļiem noteiktā atlīdzība būtu konkurētspējīga, bet arī samērīga. Sabiedrības interesēs ir gūt maksimālu labumu no publiskas personas īpašumā esošajiem aktīviem, un to izmantošanai ir jāatbilst valsts vai pašvaldības izvirzītajiem mērķiem.

Attiecībā uz valsts kapitālsabiedrību pārvaldību kā būtisks atskaites punkts un nozares standarts kalpo Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*Organisation for Economic Cooperation and Development*, saīsināti un turpmāk tekstā – OECD) izstrādātās vadlīnijas. Tajās OECD ir noteikusi, ka valsts kapitālsabiedrību valdes un padomju atlīdzības mehānismiem jāatspoguļo tirgus stāvoklis. Vienlaikus OECD uzsver, ka ir jāņem vērā sabiedrības negatīvā reakcija uz pārmērīgi augstu atalgojumu. Tādējādi kapitāla daļu turētājam ir jānodrošina līdzsvars starp pārāk zemu atalgojumu, kas traucē piesaistīt augsta līmeņa profesionāļus, un pārāk augstu, kas var izraisīt sabiedrības neapmierinātību.

Negatīvā rezonanse sabiedrībā var kļūt par izaicinājumu arī pašiem kapitālsabiedrību vadības pārstāvjiem, mazinot sabiedrības uzticību un arī

iespējas kvalitatīvi sasniegt kapitālsabiedrības mērķus. Šobrīd spēkā esošais tiesiskais regulējums, kas nosaka valdes un padomes locekļu atlīdzības noteikšanas kārtību, nerisina šo situāciju, jo tas tiek dažādi interpretēts un piemērots. Rezultātā var rasties situācijas, kad līdzīga veida kapitālsabiedrībās atlīdzība valdes un padomes locekļiem ir ievērojami atšķirīga. Tāpat nav ierobežotas iespējas mēneša atlīdzības apmēru periodiski paaugstināt.

Gadījumos, kad valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrība nav komerciāla rakstura un tās ienākumus lielākoties veido publiskais finansējums, valdes un padomes locekļu atalgojuma jautājums ir īpaši vērtējams, tai skaitā iepretim valsts budžeta iespējām. Šobrīd vadlīnijas par valdes un padomes locekļu atlīdzības noteikšanu formāli paredz, ka kapitālsabiedrībās, kurās ieņēmumus vairāk nekā 80 % apmērā veido publiskais finansējums, atlīdzības apmēru var noteikt līdz 20 % zemāku nekā atlīdzība līdzīga izmēra kapitālsabiedrībās privātajā sektorā attiecīgajā nozarē. Tajā pašā laikā vadlīnijas paredz arī vairākas atkāpes iespējas no šī ieteikuma. Tas attiecīgi paver iespējas atlīdzību palielināt, kā rezultātā faktiskā atlīdzība var sasniegt vai pat pārsniegt privātā sektora atlīdzības apmēru.

Pašreizējās valsts budžeta iespējas ir ierobežotas. Svarīgākā prioritāte 2025. gada budžeta veidošanā ir stiprināt valsts iekšējo un ārējo drošību. Tāpat ir citas nozares ar samilzušām vajadzībām, tai skaitā tās, kurās darbojas nekomerciālās valsts kapitālsabiedrības. Likumdevējam ir jāizvērtē visi pieejamie rīki, lai maksimāli ierobežotu nepieciešamību budžeta vajadzību finansēšanai izmantot instrumentus, kas var negatīvi skart visu sabiedrību. Uz diviem gadiem terminēta valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļu atlīdzības pieauguma ierobežošana un nekomerciālo kapitālsabiedrību gadījumā – atlīdzības noteikšana 80 % apmērā salīdzinājumā ar atlīdzību privātajā sektorā bez iespējām piemērot citas atkāpes atlīdzības paaugstināšanai – ir viens no šādiem rīkiem. Tādēļ saredzu iespēju piedāvāt atbilstošu grozījumu Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 65. pantu pagodinos Jums nosūtīt izskatīšanai likumprojektu "Grozījums Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā". Lūdzu šo likumprojektu izskatīt steidzamības kārtībā.

Pielikumā:

1. Likumprojekts uz 1 lp.
2. Likumprojekta anotācija uz 3 lp.

Cieņā

Valsts prezidents

 Edgars Rinkēvičs

Grozījums Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā

Izdarīt Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā (Latvijas Vēstnesis, 2014, 216. nr.; 2015, 127. nr.; 2016, 120. nr.; 2018, 57. nr.; 2019, 129. nr.; 2020, 243. nr.; 2021, 86.A, 227., 234.A nr.) šādu grozījumu:

Papildināt pārejas noteikumus ar 35. un 36. punktu šādā redakcijā:

“35. Laika periodā no 2025. gada 1. janvāra līdz 2026. gada 31. decembrim:

35.1. publiskas personas kapitālsabiedrībās un publiski privātajās kapitālsabiedrībās valdes un padomes locekļu mēneša atlīdzības apmērs tiek noteikts, nepārsniedzot valdes un padomes locekļu atlīdzības apmēru 2024. gada 31. augustā;

35.2. publiskas personas kapitālsabiedrībās un publiski privātajās kapitālsabiedrībās, kurās pārskata gada ieņēmumus vairāk nekā 80 procentu apmērā veido publiskais finansējums, valdes un padomes locekļu mēneša atlīdzības apmēru nosaka ne vairāk kā 80 procentu apmērā no atlīdzības valdes un padomes locekļiem līdzīga lieluma kapitālsabiedrībās privātajā sektorā vai – atsevišķos gadījumos – nozarē, kurā attiecīgā kapitālsabiedrība darbojas.

36. Ministru kabinets līdz 2025. gada 31. decembrim iesniedz Saeimā izvērtējumu par publiskas personas kapitālsabiedrību un publiski privāto kapitālsabiedrību juridiskās formas atbilstību tām noteikto funkciju un uzdevumu izpildei.”

Likums stājas spēkā 2025. gada 1. janvārī.

Valsts prezidents

 Edgars Rinkēvičs

Likumprojekta “Grozījums Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā” anotācija

1. Kādēļ likums ir vajadzīgs

Aktuālās Latvijas makroekonomikas prognozes un statistikas rādītāji liecina par ekonomikas izaugsmes palēnināšanos. Centrālās statistikas pārvaldes dati norāda, ka 2024. gada otrajā ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējo ceturksni, Latvijas iekšzemes kopprodukts (turpmāk – IKP) samazinājies par 0,1% (pēc sezonāli un kalendāri koriģētiem datiem)¹. Šā gada jūnijā publicētās Finanšu ministrijas prognozes norāda, ka Latvijas IKP 2024. gadā pieaugs tikai par 1,4%, 2025. gadā par 2,9% un 2026. gadā par 2,8%.

Esošā ekonomikas situācija ietekmē arī valsts budžeta iespējas. 2025. gadā fiskālā telpa jeb papildu pieejamie līdzekļi jaunu valdības prioritāšu segšanai, ir negatīva, t.i. -13 miljoni euro (2024. gada 20. augusta Ministru kabineta sēdes protokols Nr. 32, 59. §). Tas nozīmē, ka papildu finansējums valdības galvenajai prioritātei, iekšējās un ārējās drošības stiprināšanai, jau šobrīd ir ierobežots. Lai nodrošinātu papildu resursu valsts budžetā 2025. gadam, 27. augustā Ministru kabinets lēma par atlīdzības fonda pieaugumu ierobežošanu līdz 2,6%, kas ir attiecināms uz visu publisko pārvaldi, tai skaitā pašvaldībām, valsts un pašvaldību finansētām kapitālsabiedrībām (2024. gada 27. augusta Ministru kabineta sēdes protokols Nr. 33, 52. §).

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (*Organisation for Economic Cooperation and Development*, turpmāk - OECD) izstrādātie korporatīvās pārvaldības principi (*G20/OECD Principles of Corporate Governance, 2023*²), kā arī vadlīnijas valsts kapitālsabiedrību pārvaldībai (*OECD Guidelines on Corporate Governance of State-owned Enterprises, 2024*³) ir starptautiski atzīts labākās prakses standarts, kas tika ņemts vērā, izstrādājot Latvijas pieeju valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību pārvaldei un Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumu.

Atbilstoši OECD vadlīnijām valsts vai pašvaldību uzņēmumu valdēm ir efektīvi jāveic savas funkcijas, pārskatot un vadot uzņēmuma stratēģiju, savukārt padomēm ir jāuzrauga vadība, pamatojoties uz akcionāru noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem. Valdes un padomes atlīdzībai ir jābūt konkurētspējīgai, bet sabalansētai ar uzņēmuma ilgtermiņa interesēm, akcionāru mērķiem un sabiedrības labklājību. Vienlaikus OECD uzsver, ka ir jāņem vērā sabiedrības negatīvā reakcija uz pārmērīgi augstu atalgojumu. Tādējādi kapitāla daļu turētājam ir jāatrod līdzsvars starp pārāk zemu atalgojumu, kas traucē piesaistīt augsta līmeņa profesionāļus, un pārāk augstu,

¹ Avots: Centrālās statistikas pārvalde. <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/valsts-ekonomika/ikp-istermana/preses-reizes/2024-iekaszemes-kopprodukts-2024?themeCode=IS>

² Avots: OECD. https://www.oecd.org/en/publications/g20-oecd-principles-of-corporate-governance-2023_ed750b30-en.html

³ Avots: OECD. <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0414>

kas var izraisīt sabiedrības neapmierinātību. OECD atzīmē, ka atalgojuma politikai ir jābūt skaidrai un caurspīdīgai.

Publiskai personai piederošu kapitāla daļu un publiskas personas kapitālsabiedrību pārvaldību Latvijā regulē Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums, Ministru kabineta 2020. gada 4. februāra noteikumi Nr. 63 “Noteikumi par publiskas personas kapitālsabiedrību un publiski privāto kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļu skaitu, kā arī valdes un padomes locekļu mēneša atlīdzības maksimālo apmēru” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 63) un Vadlīnijas publiskas personas kapitālsabiedrību un publiski privāto kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļu atlīdzības noteikšanai (turpmāk – Vadlīnijas). Regulējums par atlīdzības mehānismu ir saistošs tikai tādām kapitālsabiedrībām, kurās visas kapitāla daļas pieder valstij vai pašvaldībai, savukārt privātajās kapitālsabiedrībās, proti, tajās, kur kapitāla daļas vai akcijas pieder publiskai personai un privātai, nosacījumi var tikt piemēroti pēc izvēles.

Atbilstoši Valsts kancelejas apkopotajai informācijai par valsts kapitālsabiedrībām un valstij piederošajām kapitāla daļām lēmums ieviest padomes kapitālsabiedrībās ir nesis pozitīvus rezultātus⁴. Vienlaikus pašreizējā situācijā likuma un Vadlīniju piemērošana dažādās kapitālsabiedrībās ir atšķirīga. Pārresoru koordinācijas centra (šobrīd Valsts kancelejas struktūrvienība) pasūtītajā pētījumā “Par valdes un padomes locekļu atlīdzības noteikšanas praksi un atlīdzības apmēru publisku personu kapitālsabiedrībās un privātās kapitālsabiedrībās Latvijā un ārvalstīs” secina, ka ir novērojamas situācijas, kad atlīdzības apmērs kapitālsabiedrību valdēm palielināts maksimāli pieļaujamā apmērā un atsevišķos gadījumos atalgojums gandrīz divas reizes pārsniedz privātā sektora apmēru.⁵

Ievērojot iepriekšējās rindkopās izklāstītos apsvērumus un valsts budžeta vajadzības, likumprojekta mērķis ir veicināt samērīgu un valsts budžeta iespējam atbilstošu atlīdzības noteikšanu kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļiem. Lai sasniegtu šo mērķi, likumprojektā tiek piedāvāti divi elementi.

Pirmkārt, likumprojektā tiek paredzēts uz laiku – diviem gadiem – apturēt publisko personu kapitālsabiedrību un publiski privāto kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļu atlīdzības pieaugumu, nepārsniedzot uz 2024. gada 31. augustu noteikto apmēru. Ministru kabinets jau ir lēmis noteikt 2025. gadā ierobežojumu atlīdzības fonda pieaugumam publiskajā pārvaldē (tajā skaitā pašvaldībās, valsts un pašvaldību finansētās kapitālsabiedrībās) ne vairāk kā 2,6% apmērā pret 2024. gadu. Proti, šis Ministru kabineta lēmums attiecas uz visiem valsts un pašvaldību finansēto kapitālsabiedrību darbiniekiem. Savukārt likumprojekts paredzētu stingrākus ierobežojumus un attiektos tikai uz kapitālsabiedrību vadību.

Otrkārt, šajā periodā obligāti būtu jāpiemēro līdz šim tikai ieteikuma formā Vadlīnijās noteiktais, ka tajās publisko personu kapitālsabiedrībās un publiski privātajās kapitālsabiedrībās, kurām gada ieņēmumos vairāk nekā 80% veido publiskais finansējums, valdes un padomes locekļu mēneša atlīdzības apmērs jānosaka ne vairāk

⁴ Avots. Valsts kanceleja. <https://www.valstskapitals.gov.lv/lv/datu-bazes-un-gada-parskati/gada-parskati/>

⁵ Avots. Valsts kanceleja. <https://www.valstskapitals.gov.lv/lv/petijumi/>

kā 80% apmērā no atlīdzības valdes un padomes locekļiem līdzīga lieluma kapitālsabiedrībās privātajā sektorā vai – atsevišķos gadījumos – nozarē, kurā attiecīgā kapitālsabiedrība darbojas. Likumprojekts neparedz iespēju šajā periodā izmantot citas Vadlīnijās minētās atlīdzības palielināšanas iespējas.

Likumprojektā piedāvātais regulējums tiek ieviests uz terminētu laika periodu, lai samērotu valsts budžeta iespējas un sabiedrības intereses. Papildus ir būtiski izvērtēt, vai kapitālsabiedrības juridiskā forma ir piemērotākā katrā individuālā gadījumā. Līdz 2025. gada 31. decembrim Ministru kabinetam būtu jāveic visaptverošs izvērtējums.

2. Kāda var būt likuma ietekme uz sabiedrības un tautsaimniecības attīstību

Likumprojektam nav tiešas ietekmes uz tautsaimniecības attīstību.

3. Kāda var būt likuma ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Likumprojekts ļaus nepalielināt valsts un pašvaldību finansējumu kapitālsabiedrību vadības atlīdzības fondam.

4. Kāda var būt likuma ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

Likumprojekts atbilst Latvijas Republikas tiesību sistēmai un Latvijas Republikas Satversmei.

5. Kādām Latvijas starptautiskajām saistībām atbilst likumprojekts

Likumprojekts atbilst Latvijas starptautiskajām saistībām.

6. Kādas konsultācijas notikušas, sagatavojot likumprojektu

Ir notikušas konsultācijas ar Valsts kanceleju un Baltijas Korporatīvās pārvaldības institūtu.

7. Kā tiks nodrošināta likuma izpilde

Jaunu valsts pārvaldes iestāžu izveidošana nav paredzēta. Likuma izpildi atbilstoši savai kompetencei nodrošinās jau pastāvošās institūcijas.

Valsts prezidents

Edgars Rinkēvičs